

МУЗЕЙ НТШ У ЛЬВОВІ (1912–1939): НАУКОВО-ФОНДОВА РОБОТА**Василь Банах**Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національний університет “Львівська політехніка”

© Банах В., 2017

На основі аналізу літератури та залучення широкого пласту архівних джерел простежено впродовж 1912–1939 років основні етапи розвитку та становлення однієї із найбільших музейних установ Львова та Галичини – Музею Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Особливу увагу звернено на висвітлення одного із визначальних векторів музейної роботи – науково-фондової роботи.

Ключові слова: музей, фонди, колекції, Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, консервація, збереження, інвентаризація.

This article based on the analysis of literature and archival sources, followed the main stages of the development and formation of one of the largest museum institutions of Lviv and Galicia to 1939 – Museum of the scientific society named after Shevchenko in Lviv. Dedicated 1912–1920 years – the period from the time when the Museum of the Shevchenko scientific society received a separate room for the museum fund collections became public, the public museum institution, until the end of The First World War and the Ukrainian liberation competitions. The period from 1920 to 1939, which is characterized by a rapid development of different areas of museum work and appearance in the museum structure of the Shevchenko scientific society (NTSh) alongside the existing new museum institutions (the museum of the historical military monuments of the NTSh and Natural history museum of the NTSh in Lviv).

Particular attention is paid to one of the main directions of Museum activities – research-stock. This activities describes the difficulties and achievements in 1912–1939 the museum workers in the context of acquisition, inventory, systematization, conservation and protection of the rich and unique, because of preservation of the Ukrainian national-cultural heritage in the collections of museum NTSh in Lviv.

Investigated the personal contributions from the museum workers in the museum of the Shevchenko Scientific Society (Oleksy Nazar, Grebenka of Vladimir, Yaroslav Pasternak, Ivan Karpinets, etc.) to the preservation and study of its collections and selections.

Key words: museum, funds, collections, Scientific Society named after Shevchenko in Lviv, conservation, saving, inventory.

Постановка проблеми. Одним із магістральних напрямів сучасних музеологічних студій разом із теоретичними аспектами музеології є історія музейної справи у світі загалом та в Україні зокрема. Важливими в цьому контексті є вивчення історії становлення та розвитку музейних установ Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, яке від 1892 й до 1939 року виконувало фактично функцію “української академії наук”. Музеї НТШ у Львові сприяли збереженню та популяризації історико-культурної спадщини українського народу, позбавленого, в силу складних політичних обставин, права на вільний розвиток власної національно-державної самобутності.

Від початку 1990-х років, тематика музейного будівництва у наукових структурах НТШ у Львові постійно привертала увагу істориків та музейників. Результатом досліджень стала низка наукових робіт В. Бойка, В. Кушніра, О. Сапеляк, О. Сілецької про різноманітні аспекти музейної діяльності НТШ у Львові: становлення та історія Музею історично-воєнних пам’яток при НТШ у Львові, розвиток його етнографічних колекцій та студій, музейне фінансу-

вання, формування археологічних колекцій тощо. Новизна та актуальність цієї наукової розвідки полягає насамперед у тому, що тут здійснено спробу на основі аналізу архівного матеріалу простежити в динаміці такий важливий аспект музейної діяльності, як науково-фондова робота Музею НТШ у Львові та його структурних підрозділів протягом 1912–1939 років. Увагу зосереджено на питаннях комплектування, систематизації, інвентаризації та проблемам збереження фондкових збірок Музею НТШ у Львові на тлі історичних подій, які переживала Галичина від 1912 до 1939 років. Показано внесок у впорядкування та збереження музейних колекцій НТШ таких музейних працівників та ентузіастів як, наприклад, Олекса Назарійв, Володимир Гребеняк, Ярослав Пастернак, Іван Карпинець.

Результати дослідження. Ключовим етапом у розвитку Музею НТШ став 1912 рік. Саме тоді Виділ Товариства передав під музей окремі приміщення на розі тодішніх вулиць Чарнецького та Куркової (сучасний будинок на вул. Винниченка, 24). Головним позитивом було те, що нове приміщення зумисне

переобладнали під музейні потреби та розширили експозиційні площі. Попереднє приміщення в Академічному домі (сучасна вулиця Коцюбинського, 21) загалом мало відповідало музейним потребам, головню через брак експозиційних площ. Частину експонатів музею розташували на стріхах, частину – у читальному залі бібліотеки. Археолог Володимир Гребеняк, який працював у музеї з 1913 р., згодом характеризував його першу експозицію так: “...В тісних мурах Академічного Дому Музей робив враження не столичного, а провінційного музею... Цілість була радше матеріалом під музей, ніж самим музеєм. Причина такого стану лежала у браку власної домівки” [2, с. 830].

Ремонтні роботи розпочалися наприкінці вересня 1912 року під керівництвом випускника архітектурного відділення Львівської політехнічної школи та Цісарсько-кайзерівського інституту у Відні інженера-архітектора Григорія Пежанського (1860–1925) та інженера Ярослава Ганкевича на підставі плану виробленого спільно із тодішнім головою товариства проф. Михайлом Грушевським та Управою Музею. Чотири великі кімнати від вул. Чарнецького перетворено на дві просторі виставкові зали, колишню кухню переобладнали під музейну канцелярію, а ванну кімнату під “музейну робітню” та фотографічну лабораторію. У виставкових залах протягнуто “дроти на міцних гаках” для розміщення музейних артефактів. Внутрішні оздоблювальні роботи проводив член НТШ із 1912 року та в майбутньому знаний український митець, маляр-монументаліст, учень Віденської, Краківської та Мюнхенської Академії мистецтв Михайло Бойчук (1882–1937), який виконав рисунки “типів для старих українських церков та будинків”. У підсумку Музей складався із природничого, етнографічного відділів, відділу передісторичної археології та відділу історичної археології [3, арк. 1 – 1 зв.].

Після переїзду та освоєння на новому місці розпочалася кропітка музейна науково-фондова робота, оскільки без комплектування, систематизації, опису та належного збереження музейних предметів об’єднаних у фондові групи й колекції не можливе повноцінне існування будь-якої музейної установи в принципі. Науково-фондова робота Музею НТШ перебувала у віданні насамперед Олекси Назарієва (1880–1918), а також тодішнього практиканта археологічного відділення Музею Миколи Залізняка (1888–1950).

Робота розпочалася із збереження та консервації музейних артефактів, де особливу увагу звернено на вироби із вовни й цінну колекцію писанок. Зважаючи на те, що лише у 1912 році фондова збірка Музею поповнилася 1116 одиницями зберігання, нагальним стало питання їхньої інвентаризації, опису та атрибуції. Більшість новопривбутих предметів на початках внесено до “тимчасового карткового (за браком формулярів)

інвентаря”, а також розпочато опис, за словами тодішнього музейного упорядника й одночасно головного “фондовика” О. Назарієва, “докладного та на наукових підставах опертого основного музейного інвентаря, котрого досі Музей не мав, а брак котрого, при значнім зрості кількості музейних річей, почав вже дуже відчуватися при упорядкуванню, розміщенню їх і догляді за ними” [3, арк. 2].

На початку 1913 року управою Музею розроблено та затверджено відповідні взірці музейних інвентарних формулярів, які надруковано друкарнею НТШ, що сприяло у подальшому більш планомірній науково-фондовій роботі. Відтак вдалося описати й присвоїти інвентарні номери 2500 предметам відділу передісторичної археології [3, арк. 2 зв.]. Роботу над інвентарною картотекою Музею та записами у відповідні фондові книги до Першої світової війни здійснював український археолог і мистецтвознавець, автор першого каталогу археологічного відділу Музею НТШ (1913 р.) Володимир Гребеняк (1892–1915) [4, арк. 5].

Паралельно із інвентаризацією, описом та збереженням фондів Музею НТШ тривала робота із комплектування фондів. Так, від 1 вересня до 31 грудня 1912 року музей отримав загалом 975 предметів, з яких подаровано 638, закуплено 220, в бібліотеки Товариства передано 117 предметів. Окрім подарованих та куплених речей від М. Бойчука, прийнято на депозит Музею 2 церковні старовинні ікони, які одразу ж розмістили в експозиції відділу історичної археології [3, арк. 3].

Поповненню етнографічних фондових збірок Музею сприяла Виставка Домашнього Промислу, яка відбувалася в Коломиї 6–9 жовтня 1912 року і була “більше етнографічно-артистичною, а ніж промисловою, мала на меті швидше – показати предмети домашнього побуту і артистичної творчості української людности, аніж дати поняття про стан і розвиток українського домашнього промислу та його характер...” [5, арк. 3]. Незважаючи на низку труднощів (більшість найбільш цікавих й цінних предметів належала приватним колекціонерам, музеям та іншим інституціям, а відтак не була призначена для продажу, а також надмірна ціна деяких виставлених на продаж експонатів), Музею НТШ вдалося закупити та укомплектувати свою етнографічну збірку. Зокрема було придбано: давній глиняний календар, дві пари гуцульських наручнів, пару гуцульських рукавиць та денцівку (сопілку); з гончарних виробів отримано боклаг, кафлі, потрійний свічник, збанки; жіночі сорочки, килим із Снятинського повіту та ін. Загалом витрати на закупівлю експонатів для Музею становили 147,3 австрійських корон. Окрім закуплених речей Музею, подаровано різьблений посуд, що його виготовив знаний гуцульський різьбяр, викладач Вижницької школи

мистецтв Василем Шкрібляком (1856–1928), збірку полумисків й писанок із гуцульських сіл Пістиня і Шемор, яку подарував маляр Йосиф Сороковський, а також “бойову старинну палицю з рідкісного дерева катрафія” – дарунок гуцульського майстра, піонера різьби із використанням бісеру Марка Мегеденюка (1842–1912) [5, арк. 4–6].

Ще однією метою поїздки на Коломийську виставку, за словами О. Назаріїва, “було також нав’язати зносини управи Музея з різними особами, поміч яких могла би придатися при комплектуванні музейних зборів”. У цьому контексті, наприклад, вдалося домовитися про співпрацю із етнографом, фольклористом, дослідником Гуцульщини та українського гончарства Антоном Онищуком (1883–1937). А. Онищук погодився стати постійним співробітником Музею НТШ та “зібрати в Снятинському повіті колекцію капелюхів, подати відомості про умови, на яких могли би бути відступлені Музеєві старі гончарні кафлеві печі, що попадаються в мешканнях деяких місцевих селян, збирати далі колекції вишивок, тканин, писанок місцевого населення і т. д.”. З цією метою А. Онищуків пропонували “призначити біжучий кредит на закупно і колекціонування річей для Музея до висоти 300 Корон та доручити йому закуповувати річі і збирати колекції за порозумінням з Управою Музея”. [5, арк. 10–11]. На 1913 рік головний упорядник та зберігач фондів Музею НТШ О. Назаріїв планував подальше “упорядкування музейних предметів, ліпшого інформування суспільства про стан, справи і потреби Музею, значного підвищення музейного бюджету ... конечною необхідність спорядження відповідних меблів, побільшення числа сталих і відданих інтересам Музею співробітників ... побільшення часу праці музейного персоналу” [3, арк. 3].

Події Першої світової війни 1914–1918 року внесли свої корективи у функціонування та розвиток Музею НТШ, стану його колекцій зокрема і науково-фондової роботи загалом. Стратегічне завдання, яке стояло перед упорядниками й зберігачами Музею – це зберегти у вирі воєнних руйнівних катаклізмів унікальні музейні артефакти, які представляли величезну частину історико-культурної спадщини українського народу. З цього приводу незмінний упорядник Музею О. Назаріїв у 1916 році зазначав: “...зінвентаризованя згаданих предметів (із фондів колекцій музею – В. Банах), мимо несприятливих умов, створених воєнними подіями, треба би закінчити як найскоріше, без огляду на евентуальну політичну долю Галичини, не ясну будучність самого Товариства як власника музейних збірок і т. д., бо – якби не склалися зовнішні обставини що до того – нема сумніву, що музейні колекції, служачі до наукового дослідження культури українського народу, не повинні лишитися безвартісною

купою хламів, в чиїх руках вони не опинилися би” [4, арк. 5].

Станом на 1916 рік у фондових збірках Музею НТШ перебували унікальні з погляду історико-культурної спадщини артефакти, які потребували належного догляду та збереження. Зокрема “колекції передісторичних викопанок і знахідок з різних місцевостей Подніпров’я і Подністров’я – мають першорядне наукове і національно-культурне значіння ... коли ж додати до них частину палеолітичної мізиньської колекції (присланої проф. Ф. Вовком – з її сенсаційними костюмами артистичними виробами”. Етнографічний відділ продовжував зберігати серед іншого зокрема “багату колекцію народних вишивок і гафтів з різних околиць Російської і Австрійської України”, “колекції подільських гончарних виробів, велика колекція великодніх писанок...”, “рідка колекція предметів старого, віджившого вже свій вік, чумацького побуту”. Модерно-артистичний відділ Музею (“галерея образів”) “представляє рівно ж значний національно-культурний інтерес і не малу матеріальну вартість...являючи ся чи не найбагатшою з усіх існуючих в Галичині українських збірок сего рода (не виключаючи також збірки “Національного Музея”)” [4, арк. 3–4].

У будь-якому разі військові катаклізми 1914–1918 року негативно вплинули на стан збереженості фондів Музею НТШ. Так, у 1915 році внаслідок відсутності опалення та належного провітрювання музейних приміщень “завелася вологість, музейним збіркам загрожувала інвазія молей і мишей, сонячне світло псує музейні збірки, в деяких шафах – особливо там, де переховувалися не вповні добре вичищені від білка писанки, – позаводилися вже дрібні хробаки” [4, арк. 8–9]. З огляду на вище згадані обставини й з метою збереження колекцій Музею НТШ “головний зберігач фондів” О. Назаріїв пропонував невідкладно зосередити науково-фондову роботу на “докладній інвентаризації музейних предметів”, “перечистити музейні убикації і колекції та поробити заходи в цілях дальшої належної консервації музейних предметів”, “упорядкувати музейні канцелярйні книги і матеріали”, “признати кредит на необхідні дрібні видатки і сторонню фізичну поміч”. З метою перманентного поповнення фондів та, відповідно, майбутнього Музею О. Назаріїв пропонував керівництву НТШ та Музею “розпочати знов акцію коло збирання предметів до Музея...особливо таких, котрі пов’язані із сучасним історичним моментом ... знищених або могучих бути знищеними в наслідок воєнних подій і військових акцій, або, нарешті, належать до категорії річий, що можуть цілком зникнути в результаті витворених війною політичних чи суспільних відносин і перемін” [4, арк. 11–12].

Завдяки діяльності й роботі таких ентузіастів музейної справи як, зокрема О. Назаріїв, Музею НТШ вдалося, переживши всі труднощі військового лихоліття 1914–1918 років, вступити на новий етап свого розвитку. 31 жовтня 1920 року відбулося урочисте відкриття для широкого загалу Музею НТШ, який у нових суспільно-політичних реаліях отримав назву “Український національний Музей ім. Т. Шевченка”. Відкриття УНМ ім. Т. Шевченка в “найобширнішій з саль першого поверха...будинку при ул. Чарнецького ч. 24” розпочалося о 12:30 вітальною промовою тодішнього голови Товариства Василя Щурата (1871–1948). У промові голова НТШ підкреслив значення нововідкритого Музею як важливого етапу в контексті подальших національно-визвольних змагань: “Від часів отворення Національного Музея ім. гр. Шептицького...пережив український народ цілий ряд підмарних підйомів і упадків, цілий ряд соняшних моментів великої віри в себе і чорних хвиль одчаю. Не відбулося отворення Музея ні після берестейського мира, який поставив Україну в народі вольних колі, ні два роки тому, коли на території Галицької України проголошено і ... на короткий час переведено в діло ідею української державности... Стається це нині, в момент, коли стільки надій наших потоптано, стільки моральних і матеріальних сил Народу витрачено. Отворення нового музею має бути одним із доказів того, що убита віра Народу не була утопією, що витрачена сила не пішла на марне. Коли нам витручено одно оружє з рук, треба узяти за друге – бо горе тому побідженому, що повалений ворогом лежить без памяти за довго” [6, арк. 3].

Проте на початку 1920-х років суттєвою проблемою Музею НТШ і надалі продовжувало залишатися питання пов’язані із браком приміщень та належним збереженням музейних фондів збірок. Зокрема “нашестья молі” загрожувало гуцульським етнографічним фондівим збіркам. Відтак, консерваційні фондіві роботи у 1923 році мали б обійтися Музею в 100 тисяч польських марок на “інгаліцію проти молі на килими і всі вовняні предмети”, “направа габльот, які порозгойдувались через виставові пересування, вставлення шкла вибитого у двох вітринах, цвяхи, нафталіна... і другі дрібниці” вимагали ще 150 тисяч польських марок. Загалом керівництво Музею НТШ просило у його Управи кредит на загальну суму “одного мільона” польських марок, за які “буде можна провести чистку, ремонт і консервацію збірок”. Сама сума в 1 мільйон польських марок у цей час дорівнювала “половині місячної пенсії сторожа музея”. Бракувало і експозиційних площ для максимального показу фондівих збірок. Як зазначало тодішнє керівництво Музею “у нас повні скрині всякого добра, яке лишень

тому не може бути показане відвідуючим, що не має відповідного приміщення” [7, арк. 7 – 7 зв.].

Найсистематичніше протягом 1920–30-х років із елементів науково-фондової роботи провадилася комплектація фондів. Першість у цьому напрямку займав археологічний відділ Музею. За словами директора Музею НТШ у 1928–1939 роках Ярослава Пастернака (1892–1969) “справа охорони доісторичних пам’яток у нас вже настільки спопуляризована... що чимраз частіше самі селяни приносять навіть з дальших околиць до Музею різні викопані пам’ятки даром чи на продаж. Такі окремі надходження доповнені матеріалом із систематичних розкопів, стало доповнюють археологічний відділ Музею, який є сьогодні одинокою живучою... збіркою у цілому Львові”. Проблемною залишалася ситуація із найбільшим відділом Музею НТШ – етнографічним. За словами Я. Пастернака, “йому бракує сталого систематичного доповнювання, а під деяким оглядом... його затіноє навіть обласний самбірський музей”. Причина – недостатнє фінансування на закупівлю нових предметів музейного значення, яке припинилося від 1932 року. Аби вирішити проблему Я. Пастернак прохав Виділ НТШ щомісячно асигнувати на музейні потреби 100 зл., з яких 50 зл. повинно було б іти на “більші закупна для етнографічного відділу та на їх інсталяцію-габльоти”. Це дозволить, – переконував директор Музею, – зробити музейні збірки більшу частину року доступними для відвідувачів, а також сприятиме їх рівномірному і систематичному зростанню. Загалом на науково-фондову роботу (закупівлю експонатів, консервацію та інвентаризацію, фотографування матеріалів) протягом січня – березня 1936 року було витрачено коштів на суму 91,11 зл. [8, арк. 41, 41 зв., 42].

Упродовж 1920–1930-х років у Музеї НТШ відбулися суттєві структурні зміни та реорганізації, що безпосередньо вплинуло і на науково-фондову роботу Музею. Починаючи із 1920 року в умовах польської окупації Галичини збірка музею НТШ поповнилася матеріалами доби визвольних змагань. Ці матеріали на початку тридцятих років експонувалися в окремій залі музею, який на той час мав назву “культурно-історичний”, і розташовувався на вул. Чарнецького, 24 б. Тут експонувалися пам’ятки 1914–1918 років, а також збірка Миколи Угриня-Безгрішного, підхорунжого УСС, одного із організаторів Пресової Квартири УСС. У музеї також експонувалася збірка портретів українського військового проводу роботи Петра Холодного та скульптура роботи Михайла Гаврилка [1, с. 33–34].

Необхідно наголосити, що, незважаючи на нагальні військові та соціально-економічні потреби в часті Великої Війни 1914–1918 років, широкі кола

української громадськості постійно підкреслювали необхідність збирання військових артефактів з метою їх подальшого музейного використання, як необхідний елемент виховання й пропаганди, а також національної пам'яті для майбутніх поколінь. Так, 18 травня 1915 року в листі Івана Боберського (1873–1947) до журналіста й отамана УСС Семена Горука (1873–1920) перший підкреслював важливість збору речей до військового музею (військових трофеїв, особистих документів, фотографій). “Перепиську, письма, оповістки, дневники, записки, часописи, все повинні стрільці збирати і передавати до музею”, – наголошував І. Боберський [9, с. 22–23 зв.]. При Пресовій Квартирі УСС, метою якої було “представити образ терпінь українського населення в цій війні, щоби поширити світогляд будучого українського покоління і піднести в нім українську народну свідомість і честь, а також, щоби предложити докази чинної участі українського народу в війні перед судом історії” існував Науковий відділ, завданням якого серед іншого було “збирати пам'ятки... для стрілецького музею” [10, арк. 1,5].

На основі колекцій військово-історичних артефактів 29 травня 1937 року виникає новий філіал музею НТШ – “Музей історично-воєнних пам'яток НТШ” (далі – МІВП НТШ). Згідно з фундаційною грамотою МІВП НТШ засновувало три сторони: Наукове товариство імені Шевченка у Львові, Товариство “Молода громада” у Львові та “Українське товариство допомоги інвалідам” у Львові. Новостворений військовий музей розташовувався у “Домі Українських Інвалідів” на тодішній вулиці Потоцького, 48 (сучасна вулиця Генерала Чупринки, 48). Власником музею визначалося НТШ у Львові, яке й “управляє ним так само, як і іншими своїми музеями”. Усі видатки пов'язані із утриманням цього Музею покриває Товариство “Молода громада” [11, арк. 1].

Реальна робота (зокрема науково-фондова) у МІВП НТШ розпочалася 20 жовтня 1937 року, коли було перевезено експонати і предмети Відділу історії воєнних пам'яток Музею НТШ із вул. Чарнецького, 24 до нового будинку безкоштовно переданого під потреби новоствореного історичного військового музею Товариством Допомоги Інвалідам на вул. Потоцького, 48. Від 1 січня 1938 року МІВП НТШ став доступний для відвідувачів. Упродовж року (до 31 грудня 1938 року) Музей оглянуло близько 230 осіб, що дало змогу заробити на вхідних квитках 42,75 злотих [12, арк. 1, 2, 4].

Виділ НТШ призначив управителем (кустосом) новоутвореного музею Івана Карпинця (1898–1954), який і зайнявся організацією науково-фондової роботи МІВП НТШ. Оскільки згідно зі статутом обов'язками кустоса музею були, крім загальних організаційних моментів, музейні завдання, зокрема “дбати про належну консервацію та

інсталяцію” майна музею, “вести каталог предметів музею” (фактично облікову фондову роботу) [13, арк. 1]. Для допомоги в упорядкуванні музейних матеріалів І. Карпинець наприкінці 1937 року приймає на роботу до музею одного з його жертводавців, випускника Академічної гімназії у Львові Володимира Трембіцького (1919–2008), який до початку 1939 року виконував консерваційні роботи. У своїх спогадах про музей В. Трембіцький зазначає: “...музей був ще “молодий”, на стадії розвитку, але були прапори військових частин УСС, ЗУНР, та деяких зі сходу...ордени, медалі, відзнаки військові, кашкети та зброя, синьо-жовті, та жовто-сині ленти. Все було в дуже “перфектному” стані. Був оригінальний прапор з Ратуші, ... урядові документи ЗУНР, УНР та УСС” [1. с. 41].

Основою фондової збірки МІВП НТШ стало 1278 музейних предметів, переданих за інвентарним списком 20 жовтня 1937 року із Історично-культурного музею НТШ. У травні 1938 року фонди МІВП НТШ поповнилися 9 одиницями старої зброї. Товариство “Молода Громада” залишила на депозит у Музеї зокрема пам'ятки УСС, закуплені від Миколи Угриня-Безгрішного (1883–1960) [12, арк. 2]. Серед експонатів переважали артефакти, які хронологічно охоплювали період 1914–1918 років і стосувалися австро-угорської армії, УСС, Дієвої армії УНР. Уявлення про внутрішнє наповнення фондів МІВП НТШ можна скласти, ознайомившись із Інвентарними описами лівової частини музейних експонатів, серед яких: “порцелянова люлька біла з вималюваним австрійським гербом”, “шелом залізний бронзовий уживано У. Н.Р.”, “печатка гумова з дерев'яною ручкою український харчовий уряд у Львові з тризубом”, “альбом УСС 1914–1916, великий у шкіряних обкладинках – 97 картонів” і т. д. Тряплялося і кілька доволі раритетних експонатів, зокрема “спис козацький з 16 століття”, “пірнач козацький заржавілий” [14, арк. 9, 10, 28, 40, 53]. У березні 1938 року до МІВП НТШ було передано пластові пам'ятки, які раніше перебували в Історично-культурному відділі Музею НТШ. Доволі оригінальним експонатом став подарований лейтенантом військово-морського флоту УНР Святославом Шрамченком (1893–1958) френч, виготовлений за словами самого колишнього військовика “літом 1919 року в Кам'янці-Подільському і піднесений мені в комплекті цілої уніформи від імені “1-го Гуцульського полку Морської піхоти”, яко другому основоположнику цього полку”. На френчі були відзнаки сотника морської піхоти. Крім того, Управа музею отримала світліну С. Шрамченка, “грошові знаки по 50 шагів, різні часописи і вирізки з них”. Зі свого боку керівництво МІВП НТШ запропонувало С. Шрамченку стати його співробітником з метою

“організування в цьому Музеєві Відділу української воєнної фльоти” [15, арк. 2, 3, 8].

Консервація згаданих музейних збірок полягала у “відчищенні й наоливленні залізних предметів” і “оправи образів і побільших світлин у рами зі шклом”. На початку 1938 року налагоджено у МІВП НТШ відповідну фондову документацію. “З друкарні і переплетні НТШ принесено головну книгу (книга впливів) і книгу чинностей (ексгібіт) ... закуплено нотатку на денник і книгу на покажчик імен” [12, арк. 4]. На початку червня 1939 року Дирекція Спільки “Бібльос” пожертвувала для МІВП НТШ “прекрасно виконану “Книгу Гостей” [15, арк. 11].

Поряд із МІВП НТШ продовжували розвиватися й природничі музейні колекції НТШ. Базою для природничих музейних фондів стали зібрані ще до Першої світової війни біологічні збірки основоположника української фізичної, політичної та військової географії, професора Степана Рудницького (1877–1937); ботанічна колекція визначного біолога, дослідника карпатської флори, із 1884 року професора кафедри зоології, ботаніки і товарознавства у Вищій технічній школі (сьогодні Національний університет “Львівська політехніка”) Остапа Волощака (1835–1918); “кавказька колекція скаменіlostей” [4, арк. 5]. 25 травня 1932 року у музейній структурі НТШ створено Природничий музей НТШ у Львові, який став “окремим інститутом, незалежним ані від археологічно-етнографічного Музею, ані від інших наукових інститутів Наукового Товариства ім. Шевченка”. Фондові колекції ПМ НТШ склалися з “усіх ділянок природничих та технічних наук, а саме: зоології, ботаніки, палеонтології, геології, мінералогії, петрографії, географії, медицини, гірництва, лісівництва, технології та хліборобства”. ПМ НТШ підпорядковувався безпосередньо Віділові НТШ, а “технічну управу” Музею здійснював кустос, яким могла бути лише “людина української національності, яка має або повні наукові кваліфікації в одній з головних ділянок природничих наук, або є відома з наукових робіт природничого характеру”. Обов’язки кустоса передбачали також і науково-фондову роботу (“дбати про побільшення та консервацію збірок”, “вести каталог музею”). Розташовувався Природничий Музей НТШ до 1939 року на другому поверсі будівлі НТШ на вул. Чарнецького, 24 та займав 7 кімнат [16, арк. 1–2].

Висновки. Отже, впродовж 1912–1939 років Музей НТШ у Львові пережив кілька важливих етапів становлення та структурування. На етапі 1912–1920 років Музей НТШ отримав нові, більш-менш прилаштовані під музейні потреби приміщення,

завдяки старанням та під керівництвом головного “фондовика” О. Назарієва тривала планомірна робота із комплектування та інвентаризації фондів, а впротягом 1914–1918 року, незважаючи на воєнні катаклізми, вдалося зберегти унікальні музейні фондові колекції та окремі унікальні артефакти.

У складних суспільно-політичних реаліях міжвоєнного періоду (поразка національно-визвольних змагань та окупація Галичини Польщею) у 1920 році Музей відкриває своє приміщення й отримує назву “Український національний Музей ім. Т. Шевченка” стратегічне завдання якого – продовжувати національні змагання на ниві культури та збереження національної пам’яті українського народу в умовах полонізації краю. Поряд із науково-фондовою роботою (де було чимало труднощів, пов’язаних із браком фінансування Музею) музейна структура НТШ у цей період відзначалася створенням у 1932 році окремого Природничого музею НТШ у Львові та у 1937 році Музею історично-воєнних пам’яток НТШ.

1. Бойко В. Становлення та основні віхи Музею історично-воєнних пам’яток / Володимир Бойко, Люба Коваль // *Наукові записки / Львівський історичний музей*. – Вип. V. – Львів, 1996. – С. 33–46. 2. Кушнір В. *Музей Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові: від заснування до створення першої загальнодоступної експозиції* / Віталій Кушнір // *Народознавчі зошити* – № 5 (107). – 2012. – С. 824–832. 3. *Центральний державний історичний архів України у Львові* – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 777. 4. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 778. 5. *Центральний державний історичний архів України у Львові*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 84. 6. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 776. 7. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 85. 8. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 180. 9. *Там само*. – Ф. 385. – Оп. 1. – Спр. 12. 10. *Там само*. – Ф. 353. – Оп. 1. – Спр. 8. 11. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 785. 12. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 786. 13. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 787. 14. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 788. 15. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 780. 16. *Там само*. – Ф. 309. – Оп. 1. – Спр. 783.

References

1. Bojko V., Koval` L. (1996), *Formation and major milestones of the Museum of Historical and Military Sights, Naukovi zapysky` / L`vivs`kyj` istory`chnyj` muzej, L`viv, V, pp. 33–46 (ukr)*. 2. Kushnir V. (2012), *Museum of the Scientific Society named after them Shevchenko in Lviv: from the foundation to the first public exposition, Narodoznavchi zoshy`ty`, 5 (107), pp. 824–832 (ukr)*. 3. *Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, fond 309, opys 1, sprava 777*. 4. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 778*. 5. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 84*. 6. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 776*. 7. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 85*. 8. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 180*. 9. *Ibid., fond 385, opys 1, sprava 12*. 10. *Ibid., fond 353, opys 1, sprava 8*. 11. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 785*. 12. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 786*. 13. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 787*. 14. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 788*. 15. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 780*. 16. *Ibid., fond 309, opys 1, sprava 783*.